

ETNIČNA RAZNOVRSTNOST RAZREDA KOT DEJAVNIK MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

ANA LAMPRET

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
ana.lampret1@um.si

Etnična raznovrstnost razrednih skupnosti, ki lahko predstavlja pomemben dejavnik medvrstniškega nasilja, v zadnjih letih v Sloveniji in Evropi precej narašča. Namen raziskave je bil na vzorcu 6391 udeležencev (87,6 % pripadnikov slovenske etnične pripadnosti) proučiti vlogo etničnega statusa učenca in razredne klime (tj. zaznana opora razreda, moralna nezavzetost razreda) na odnos med etnično raznovrstnostjo razreda in stopnjo vključenosti učencev v medvrstniško nasilje (tj. viktimizacijo in izvajanje medvrstniškega nasilja). Rezultati večnivojskega modeliranja so pokazali statistično značilen interakcijski učinek etničnega statusa in etnične raznovrstnosti, etnične raznovrstnosti in zaznane opore razreda ter trimerne učinka etničnega statusa, etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda na izvajanje medvrstniškega nasilja. Kot statistično značilen pa se je pokazal tudi interakcijski učinek etnične raznovrstnosti razreda in moralne nezavzetosti na viktimizacijo. Študija izpostavlja pomen krepitve vključujoče razredne klime v etnično raznovrstnih kontekstih za učinkovito zmanjšanje medvrstniškega nasilja znotraj razreda.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2025.12](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2025.12)

ISBN
978-961-286-951-9

Ključne besede:
medvrstniško nasilje,
etnična raznovrstnost
razreda,
zaznana opora razreda,
moralna nezavzetost
razreda,
mladostniki

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Medkulturnost, vidiki učenčeve etnične identitete in medvrstniško nasilje

V Sloveniji in Evropi se že dobro desetletje srečujemo s precejšnjim porastom etnične raznovrstnosti prebivalstva, kar potrjuje več kot dvakratno povečanje števila imigrantov v Evropi in Sloveniji v letih 2012–2022 (Eurostat, 2023).

Vzgojno-izobraževalne institucije zato zaznavajo velik porast etnične raznovrstnosti razrednih skupnosti (UNHCR, 2018). Pozornost raziskovalcev se tako med drugim usmerja na razumevanje etnično osnovanega medvrstniškega nasilja (tj. nasilja, katerega cilj je škodovati drugemu zaradi njegovega etničnega izvora oz. identitete) in vloge, ki jo ima pri tem etnična raznovrstnost razreda oz. šole (Kuldas idr., 2021).

V preteklosti so se raziskave, ki so želele proučevati etnično osnovano medvrstniško nasilje, osredinjale predvsem na razlike v pojavnosti medvrstniškega nasilja glede na etnično pripadnost učenca, njegovo rasno skupino oz. etnični status njegove etnične skupine. Etnična pripadnost (ang. *ethnicity*) je samodoločena ali pripisana pripadnost posameznika določeni etnični skupini, ki jo družijo skupen jezik, vrednote, vera oz. prepričanja, kulturne navade oz. običaji in fizične značilnosti, kot so rasa, telesne značilnosti ipd. (Bhopal, 2004, v Kuldas idr., 2021). Etnični status (ang. *ethnic status, group status*) pa označuje položaj, ki ga etnična skupina zavzema glede na delež v družbi, pri čemer ločimo status etnične večine in manjšine (Ülger idr., 2018).

Omenjene raziskave med učenci glede na rasno skupino in etnični status niso odkrile pomembnih razlik (Vitoroulis in Vaillancourt, 2015, Vitoroulis in Vaillancourt, 2018), raziskovalci pa so se v skladu s tezo, da je medvrstniško nasilje kompleksen in od konteksta odvisen družbeni pojav (Volk idr., 2017), poleg vidikov učenčeve etnične identitete osredinili na vlogo razrednih dejavnikov, kot je etnična raznovrstnost razreda (Kuldas idr., 2021).

Etnična raznovrstnost razreda in medvrstniško nasilje

Etnično raznovrstnost razreda (ang. *classroom ethnic diversity*) lahko opredelimo kot stopnjo vključenosti učencev različnih etničnih pripadnosti v razred (Basilici idr., 2022). Predstavlja pomemben dejavnik medvrstniškega nasilja, saj sovpiva na morebitna neravnovesja moči med posameznimi etničnimi skupinami (Graham,

2006) in tako v interakciji z drugimi individualnimi in kontekstualnimi dejavniki bistveno sodoloča razvoj in pojavne oblike medvrstniškega nasilja in vloge, ki jih v kontekstu medvrstniškega nasilja zavzemajo pripadniki različnih etničnih skupin (Kuldas idr., 2021).

Vloga učenčevega etničnega oz. migrantskega statusa v odnosu med etnično raznovrstnostjo razreda in medvrstniškim nasiljem

Pretekle študije so poskušale ugotoviti, kako etnična raznovrstnost razreda razjasnjuje vključenost v medvrstniško nasilje glede na etnični oz. migrantski status učenca. Večina študij je ugotovila, da so učenci z migrantskim ozadjem verjetneje viktimizirani v šolskih kontekstih, kjer predstavljajo etnično manjšino (Agirdag idr., 2011), medtem ko je navzočnost več pripadnikov etničnih manjšin povezana s povečano viktimizacijo učencev, pripadnikov etnične večine (Plenty in Jonsson, 2017). Rezultati potrjujejo teorijo nesorazmernosti moči (ang. *Power Imbalance Theory*, Graham, 2006), ki predpostavlja, da številčna premoč ene izmed etničnih skupin znotraj razreda nad drugimi vodi v povečanje izvajanja medvrstniškega nasilja njenih pripadnikov nad manjštevlnimi pripadniki drugih skupin. Visok delež migrantov na šoli je bil v preteklih študijah povezan s povečanim izvajanjem nasilja, ne glede na etnični status učenčeve skupine (Walsh idr., 2015), kar se sklada s teorijo tekmovanja etničnih skupin (ang. *Ethnic-group competition theory*, Coenders idr., 2004, v Vervoort idr., 2010), ki predpostavlja, da v etnično heterogenih razredih pripadniki etničnih skupin med seboj tekmujejo za socialno prevlado znotraj razreda.

Vloga razredne klime pri medvrstniškem nasilju

Podporna razredna klima, ki se kaže v visoki stopnji opore učitelja in sošolcev, je povezana z nižjo stopnjo vključenosti v medvrstniško nasilje, kot tudi z različnimi vidiki učenčevega blagostanja. Raziskovalci predpostavljajo, da bi razredna klima lahko pojasnila oz. blažila neugodne učinke individualnih in razrednih značilnosti, kot je etnična raznovrstnost, na vključenost v medvrstniško nasilje (Dietrich in Cohen, 2021). Vlogo razredne klime pri povezanosti med etnično raznovrstnostjo razreda oz. šole in medvrstniškim nasiljem sta do zdaj proučevali samo dve študiji.

Agirdag in sodelavci (2011) so raziskovali potencialni mediatorski učinek medetnične šolske klime, opredeljene kot stopnje medetničnih prijateljstev in konfliktov na šoli, na povezanost med etnično raznovrstnostjo šole in samoporočano viktimizacijo. Ugotovili so, da je stopnja medetničnega konflikta (tj. samoporočana pogostost konfliktov z učenci, pripadniki drugih etničnih skupin) medirala povezanost med etnično raznovrstnostjo šole in viktimizacijo za učence z migrantskim ozadjem. Stopnja medetničnega konflikta je bila pozitivno povezana s samoporočano viktimizacijo, ob upoštevanju stopnje medetničnega konflikta pa etnična raznolikost za učence z migrantskim ozadjem ni več igrala zaščitne vloge.

Walsh idr. (2015) so ugotovili, da zaznana podpora s strani vrstnikov (tj. samoporočana stopnja sprejemanja in pomoči s strani vrstnikov) moderira odnos med deležem migrantov na šoli in vključenostjo v medvrstniško nasilje. Ugotovili so, da je višji delež migrantov na šoli povezan z višjo stopnjo poročanja o fizičnem obračunavanju ne glede na migrantski status učenca, vendar pa je v okoljih z nizko podporo vrstnikov tovrstna povezanost za učence nemigrante še večja kot v okoljih z visoko podporo vrstnikov. Prav tako so ugotovili, da je negativna povezanost med deležem migrantov in viktimizacijo močnejša v okoljih z nižjo podporo vrstnikov v primerjavi z okolji z visoko podporo vrstnikov. Podporni razredni konteksti lahko pripomorejo k lažji integraciji učencev z migrantskim ozadjem in tako kljub večanju etnične raznovrstnosti razreda vodijo v nižjo stopnjo zaznane ogroženosti in tekmovalnosti učencev, pripadnikov etnične večine. Znotraj razrednih kontekstov z nizko zaznano podporo vrstnikov, kjer so med pripadniki etničnih skupin pogosta trenja in tekmovalnost (Esses idr., 2008, v Walsh idr., 2016), pa etnična raznovrstnost razreda, v skladu s teorijo tekmovanja etničnih skupin (Coenders idr., 2004, v Vervoort idr., 2010), vodi v povečano vključenost v medvrstniško nasilje.

Vloga moralne nezavzetosti pri medvrstniškem nasilju

Moralna nezavzetost vključuje zanikanje ali opravičevanje moralno spornega vedenja (npr. medvrstniškega nasilja) oz. njegovih posledic, da bi tako dosegli cilj ali zaobšli negativno vrednotenje samega sebe zaradi kršitve lastnih etičnih standardov (Runions idr., 2019, v Košir in Ribič Hederih, 2021).

Moralna nezavzetost se konsistentno pozitivno povezuje z izvajanjem in podpiranjem medvrstniškega nasilja (Killer idr., 2019), saj učencem omogoča, da se kljub zavedanju moralne spornosti medvrstniškega nasilja, s kognitivnim prestrukturiranjem od njega distancirajo in lastno vedenje uskladijo s ponotranjenimi moralnimi standardi (Košir in Ribič Hederih, 2021).

Čeprav je bila moralna nezavzetost večinoma proučevana le na individualni ravni, pa novejša raziskava proučujejo tudi njen kolektivni vidik. Prepričanja, značilna za moralno nezavzetost, so namreč lahko skupna pripadnikom celotnega razreda in predstavljajo pomemben del razredne klime in skupinskih norm, ki se v študijah prav tako povezuje s stopnjo vključenosti v medvrstniško nasilje (Thornberg idr., 2021).

Moralna nezavzetost razreda bi bila lahko pomemben dejavnik etnično osnovanega medvrstniškega nasilja, saj vključuje opravičevanje izvajanja nasilja nad posamezniki, ki odstopajo od norm dominantne skupine (Fandrem idr., 2021).

2 Opredelitev raziskovalnega problema

Namen študije je bil raziskati vlogo etničnega statusa učenca in dejavnikov razredne klime (tj. zaznane opore razreda in moralne nezavzetosti razreda) na odnos med etnično raznovrstnostjo razreda in vključenostjo učencev v medvrstniško nasilje (tj. viktimizacijo in izvajanje medvrstniškega nasilja).

V skladu s preteklimi raziskavami predvidevamo, da etnični status sodoloča odnos med etnično raznovrstnostjo razreda in vključenostjo v medvrstniško nasilje. Na podlagi teorije tekmovanja etničnih skupin (Coenders idr., 2004, v Vervoort idr., 2010) in teorije nesorazmernosti moči (Graham idr., 2006) smo predvidevali, da bodo z večanjem etnične raznovrstnosti razreda učenci pripadniki etnične večine in manjšine poročali o povečanem izvajanju medvrstniškega nasilja. Prav tako smo predvidevali, da bodo učenci, pripadniki etničnih manjšin, z večanjem etnične raznovrstnosti razreda poročali o nižji stopnji viktimizacije, medtem ko bodo učenci, pripadniki etnične večine, poročali o višji stopnji viktimizacije.

Skladno z ugotovitvami Agirdaga in sodelavcev (2011) ter Walsh in sodelavcev (2015) smo predvidevali, da dejavniki razredne klime (tj. zaznana opora razreda in moralna nezavzetost razreda) sodoločajo odnos med etnično raznovrstnostjo

razreda in vključenostjo v medvrstniško nasilje. Pričakovali smo, da bo zaznana opora razreda delovala kot blažilnik za trenja in tekmovalnost, ki so najpogosteje v ozadju višje stopnje vključenosti v medvrstniško nasilje v etnično raznovrstnih razredih (Vervoort idr., 2010), in vodila v nižjo stopnjo vključenosti v medvrstniško nasilje. Predvidevali smo, da bo ugoden učinek zaznane opore v etnično heterogenih razredih večji, saj skladno s teorijo tekmovanja etničnih skupin (Coenders idr., 2004, v Vervoort idr., 2010) obravnava enega izmed primarnih razlogov povečane vključenosti v medvrstniško nasilje v etnično raznovrstnih razredih (Walsh idr., 2015). Prav tako smo predvidevali, da bo moralna nezavzetost razreda v etnično raznovrstnih razredih vodila v še večjo vključenost v medvrstniško nasilje kot pri etnično homogenih razredih, saj vključuje opravičevanje izvajanja nasilja nad učenci, ki odstopajo od norm dominantne skupine (Fandrem idr., 2021).

Kot zadnje smo predvidevali, da se učinek moralne nezavzetosti razreda na odnos med etnično raznovrstnostjo razreda in izvajanjem medvrstniškega nasilja razlikuje glede na etnični status učenca. Ker je znotraj moralno nezavzetih razredov izvajanje medvrstniškega nasilja legitimen način pridobivanja socialnega statusa, bodo pripadniki etničnih manjšin, ki imajo omejene druge načine pridobivanja socialne priljubljenosti (npr. slabo poznavanje jezika, nizek socialnoekonomski status), pridobivali moč in pogosteje izvajali medvrstniško nasilje (Fandrem idr., 2021).

3 Metoda

Udeleženci

Vzorec raziskave je sestavljalo 6391 udeležencev (49,8 % deklet), vključenih v 1. merjenje. Od tega je bilo 5578 opredeljenih kot pripadnikov etnične večine (50,2 % dečkov) in 788 kot pripadnikov najmanj ene etnične manjšine (51,9 % deklic) (za podrobnejši opis vzorca glej poglavje *Merjenje medvrstniškega nasilja: opis metodologije kvantitativne raziskave*).

Pripomočki

Za potrebe raziskave smo poleg demografskih podatkov (spol in pripisana etnična pripadnost) uporabili *Vprašalnik medvrstniških odnosov: nasilno vedenje in viktimizacija*, *Lestvico moralne nezavzetosti* in *Lestvico zaznane opore vrstnikov* (za podrobnejši opis glej poglavje *Merjenje medvrstniškega nasilja: opis metodologije kvantitativne raziskave*).

Etnična raznovrstnost razreda. Etnično raznovrstnost razreda smo izračunali kot kompozitni indeks. Uporabili smo Simpsonov indeks raznovrstnosti (*SID*, ang. *Simpson Diversity Index*; Simpson, 1949, v Budescu in Budescu, 2012), ki v izračunu upošteva število različnih etničnih skupin in delež, ki ga vsaka od teh skupin predstavlja. Formula za izračun Simpsonovega indeksa:

$$SID = 1 - \sum_{i=1}^g p_i^2$$

Kratica *SID* predstavlja etnično raznovrstnost razreda, p predstavlja delež učencev znotraj razreda, ki so pripadniki etnične skupine i , g pa predstavlja število vseh etničnih skupin znotraj razreda. Indeks računa verjetnost, da bosta naključno izbrana učenca znotraj razreda druge etnične pripadnosti. Vrednosti se gibljejo od 0 do 1, višje vrednosti pa nakazujejo na večjo etnično raznovrstnost oz. heterogenost razreda.

Priprava podatkov in statistične analize

Iz baze so bili najprej izključeni vsi udeleženci, ki niso imeli navedenega podatka o etnični pripadnosti ($n = 4$). Za namene računanja indeksa etnične raznovrstnosti smo pri učencih z več etničnimi pripadnostmi upoštevali samo eno. Upoštevana je bila tista etnična skupina, ki je bila znotraj razreda najredkejša, s čimer smo poskušali kar se da ohraniti etnično raznovrstnost razreda. Na podlagi etnične pripadnosti učenca smo prav tako določili etnični status njegove etnične skupine, pri čemer smo pripadnikom zgolj slovenske etnične skupine pripisali status etnične večine.

Podatki so bili nato uvoženi v Excel, kjer so bili pomočjo vrtilne tabele pridobljeni podatki o številu pripadnikov posamezne etnične skupine znotraj razreda. Ta podatek je bil nato uporabljen za izračun deleža pripadnikov določene etnične skupine znotraj razreda, ta pa za izračun indeksa etnične raznovrstnosti razreda. Učence, ki so bili pripadniki maloštevilnih etničnih manjšin ($n = 52$), ki v raziskavo niso bile vključene, smo uvrstili pod kategorijo drugo, zanje pa je bil izračunan lasten delež. Spremenljivke na razredni ravni (tj. moralna nezavzetost razreda in zaznana opora razreda) so bile pridobljene z izračunom razrednega povprečja povprečnih vrednosti učencev na posamezni lestvici.

Za preverjanje raziskovalnih vprašanj in hipotez smo zaradi večnivojskosti raziskovalnega problema in gnezdene narave podatkov uporabili večnivojsko oz. hierarhično linearno modeliranje (ang. *Hierarchical Linear Modelling; HLM*) (za podrobnejšo razlago večnivojskega pristopa glej poglavje *Opisne značilnosti medvrstniškega nasilja in sorodnih konstruktov v različnih točkah merjenja: preliminarni rezultati raziskave*). Večnivojsko modeliranje je bilo z vsemi vključenimi napovedniki in kontrolno spremenljivko izvedeno za vsako od odvisnih spremenljivk. Za lažjo interpretacijo rezultatov smo po zgledu Hoxa in sodelavcev (2017) s pomočjo programa *IBM SPSS Statistics* neodvisne spremenljivke na ravni učenca centriralile glede na razredno povprečje, na ravni razreda pa glede na skupno povprečje celotnega vzorca. Spremenljivka etnični status je bila v model dodana necentrirano (0 = etnična manjšina, 1 = etnična večina), prav tako spremenljivka spol (0 = moški spol, 1 = ženski spol). Modela smo testirali v integriranem razvojnem okolju *RStudio* (RStudio Team, 2015), z uporabo knjižnic *lme4* (Bates idr., 2024) in *lmerTest* (Kuznetsova idr., 2020). Za ocenjevanje parametrov smo uporabili omejeni algoritem največjega verjetja (ang. *Restricted Maximum Likelihood, REML*). Računanje enostavnih učinkov interakcij in vizualizacije so bili narejeni s pomočjo knjižnic *interactions* (Long, 2021), *effects* (Fox idr., 2022) in *ggplot2* (Wickham idr., 2024).

4 Rezultati in razprava

Opisne statistike in testiranje večnivojskega modela

V tabeli 1 so prikazani opisne statistike in korelacijski koeficienti napovednikov in odvisnih spremenljivk.

Na podlagi linearnega modela s presečiščem in brez dodatnih napovednikov smo varianco odvisnih spremenljivk razdelili na raven učenca, razreda in šole. Ta je za spremenljivko izvajanje nasilja pokazal mejno statistično značilne razlike med šolami, $\sigma^2 = 0,00577$, $\chi^2(1) = 4,886$, $p = 0,027$, ICC = 0,01792, in statistično značilne razlike med razredi, $\sigma^2 = 0,02474$, $\chi^2(1) = 115,754$, $p < 0,001$, ICC = 0,09474.

Za spremenljivko viktimizacija so se kot statistično značilne pokazale razlike med šolami, $\sigma^2 = 0,00924$, $\chi^2(1) = 8,691$, $p = 0,003$, ICC = 0,01860, kot tudi razlike med razredi, $\sigma^2 = 0,01842$, $\chi^2(1) = 34,163$, $p < 0,001$, ICC = 0,05569.

Tabela 1: Opisne statistike ter korelacijski koeficienti napovednikov in odvisnih spremenljivk

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Raven učenca										
1. Spol	0,50	0,51								
2. Etn. stat.	0,13	0,34	0,013							
3. Mor. nez.	2,01	0,93	-0,209**	0,015						
4. Zaz. op. vrst.	3,35	0,94	-0,098**	-0,044**	0,041**					
5. Izv. med. nas.	1,48	0,58	-0,258**	0,006	0,546**	-0,026**				
6. Viktim.	1,60	0,71	-0,61**	0,008	0,236**	-0,316**	0,487**			
Raven razreda										
7. Etn. raz. razreda	0,20	0,20	0,013	0,439**	0,019	-0,044**	0,018	0,015		
8. Mor. nez. razreda	2,01	0,30	-0,008	0,005	0,322**	-0,049**	0,253**	0,146**	0,062**	
9. Zaz. op. razreda	3,35	0,28	-0,005	-0,044**	-0,050**	0,302**	-0,083**	-0,142**	-0,141**	-0,157**

Opombe. * $p < 0,05$. ** $p < 0,001$; *M* = povprečje povprečja odgovorov, *SD* = standardna deviacija povprečja odgovorov; Etn. status = etnični status učenčeve etnične skupine, Mor. nez. = moralna nezavzetost, Zaz. op. vrst. = zaznana opora vrstnikov, Izv. med. nas. = izvajanje medvrstniškega nasilja, Etn. raz. razreda = etnična raznovrstnost razreda, Mor. nez. razreda = moralna nezavzetost razreda, Viktim. = viktimizacija, Zaz. op. razreda = zaznana opora razreda.

Ker razlike med šolami pojasnjujejo majhen del variance odvisnih spremenljivk ($ICC < 0,02$), smo jih v nadaljnjih analizah opustili. Za obe odvisni spremenljivki smo izvedli dvonivojsko linearno modeliranje na ravni učenca in razreda.

Večnivojske analize

Rezultati večnivojskega modeliranja za odvisni spremenljivki izvajanje medvrstniškega nasilja in viktimizacija so prikazani v tabeli 2 in tabeli 3. V model so bile vnesene centrirane spremenljivke (glej podpoglavje *Priprava podatkov in statistične analize*).

Izvajanje medvrstniškega nasilja

Tabela 2: Večnivojski model za odvisno spremenljivko izvajanje medvrstniškega nasilja

		Model z napovedniki	
		Koeficient(SE)	t
Presečišče		1,562(0,009)	173,626**
Kontrolne spremenljivke			
Spol		0,182(0,012)	-14,848**
Raven učenca			
Etn. status		-0,042(0,027)	-1,578
Zaz. opora vrst.		-0,030(0,007)	-4,394**
Moralna nezavzetost		0,299(0,007)	42,617**
Raven razreda			
Etn. raz. razreda		-0,032(0,037)	-0,842
Zaz. opora razreda		-0,092(0,022)	-4,226**
Mor. nez. razreda		0,456(0,022)	20,824**
Etn. raz. razreda x zaz. opora razreda		-0,262(0,108)	-2,429*
Etn. raz. razreda x mor. nez. razreda		0,084(0,118)	0,710
Med nivojske interakcije			
Etn. status x etn. raz. razreda		0,205(0,092)	2,225*
Etn. Status x mor. nez. razreda		-0,051(0,094)	-0,539
Etn. status x etn. raz. razreda x mor. nez. razreda		0,767(0,338)	2,267*

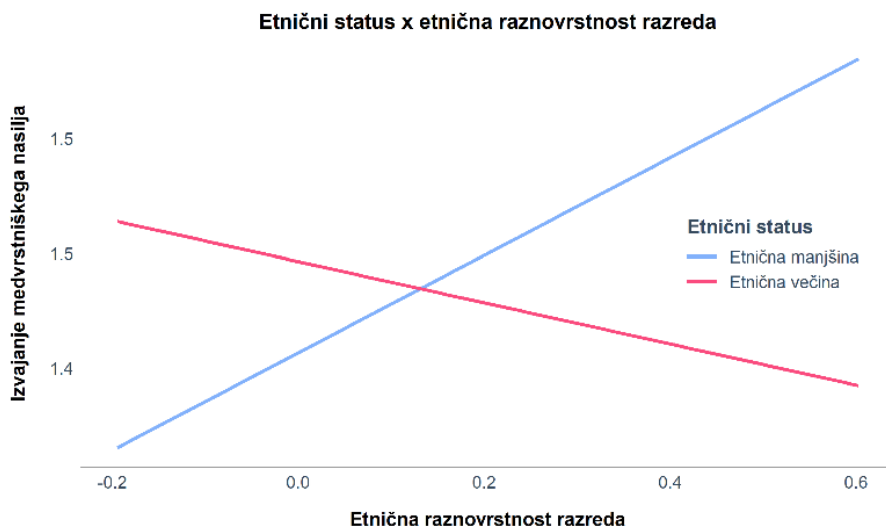
Opombe. * $p < 0,05$. ** $p < 0,001$; Etn. status = etnični status učenčeve etnične skupine, Zaz. op. vrst. = zaznana opora vrstnikov, Etn. raz. razreda = etnična raznovrstnost razreda, Zaz. opora razreda = zaznana opora razreda, Mor. nez. razreda = moralna nezavzetost razreda.

Model se je po vključitvi napovednikov pokazal kot statistično značilen, $\sigma^2 = 0,01175$, $\chi^2(12) = 2257,700$, $p < 0,001$. Iz tabele 2 je razvidno, da se spremenljivki etnični status učenca in etnična raznovrstnost razreda nista pokazali kot statistično značilna napovednika izvajanja medvrstniškega nasilja, kar je skladno z izsledki pregledne študije in metaanalize, ki kažeta, da je učinek teh spremenljivk odvisen od drugih individualnih in kontekstualnih dejavnikov (Basilici idr., 2022, Vitoroulis in Vaillancourt, 2018). Kontrolna spremenljivka spol ter zaznana opora in moralna nezavzetost na individualni in razredni ravni so se skladno s pričakovanji pokazale kot statistično pomembni napovedniki izvajanja medvrstniškega nasilja.

Interakcijski učinki

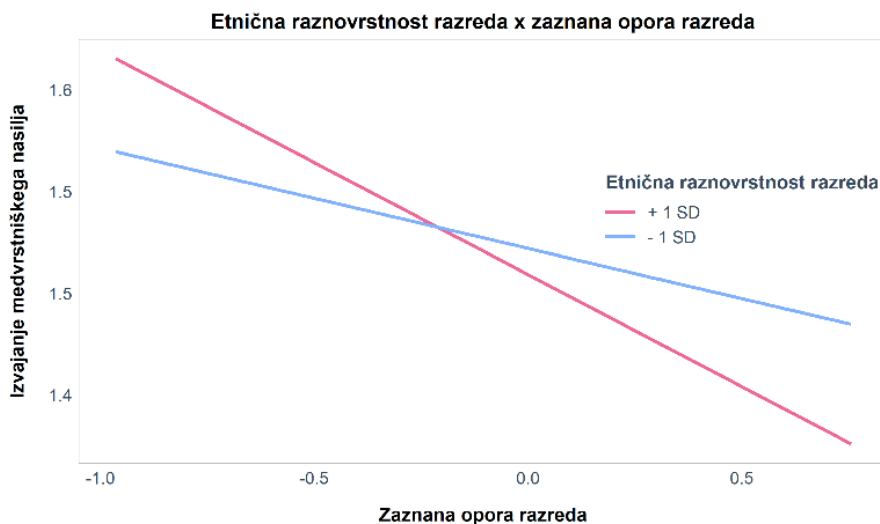
V model z odvisno spremenljivko izvajanje medvrstniškega nasilja je bilo vključenih pet interakcijskih učinkov (glej tabelo 2). Kot statistično značilni so se pokazali trije – interakcijski učinek etnične raznovrstnosti in zaznane opore razreda, etničnega

statusa in etnične raznovrstnosti ter etnične raznovrstnosti, etničnega statusa in moralne nezavzetosti razreda. Kot statistično neznačilni sta se pokazali interakciji etničnega statusa z moralno nezavzetostjo razreda ter etnične raznovrstnosti razreda in moralne nezavzetosti razreda, ki sta bili v model vključeni kot nižjeredni interakciji trimernege učinka etničnega statusa, etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda.

Slika 1: Interakcijski učinek etničnega statusa in etnične raznovrstnosti na izvajanje medvrstniškega nasilja

Na sliki 1 je razviden grafični prikaz učinka interakcije med etničnim statusom in etnično raznovrstnostjo na izvajanje nasilja. Z večanjem etnične raznovrstnosti razreda se je pri učencih, pripadnikih etnične manjšine, nepomembno večalo izvajanje medvrstniškega nasilja ($\beta = 0,13$, $SE = 0,10$, $p = 0,19$), medtem ko je pri učencih, pripadnikih etnične večine, nepomembno upadalo ($\beta = -0,05$, $SE = 0,05$, $p = 0,30$). Čeprav je učinek etnične raznovrstnosti na izvajanje medvrstniškega nasilja glede na etnični status neznačilen, pa se enostavna učinka kljub temu toliko razlikujeta, da je interakcija statistično značilna. Rezultati potrjujejo tezo, da imajo v etnično raznolikih razredih, kjer je učencev, pripadnikov etničnih manjšin, več, ti tudi več moči (Graham, 2006), s katero poskušajo izzvati dominantni status etnične večine (Vervoort idr., 2010, Walsh idr., 2016), kar vodi v povečano izvajanje medvrstniškega nasilja.

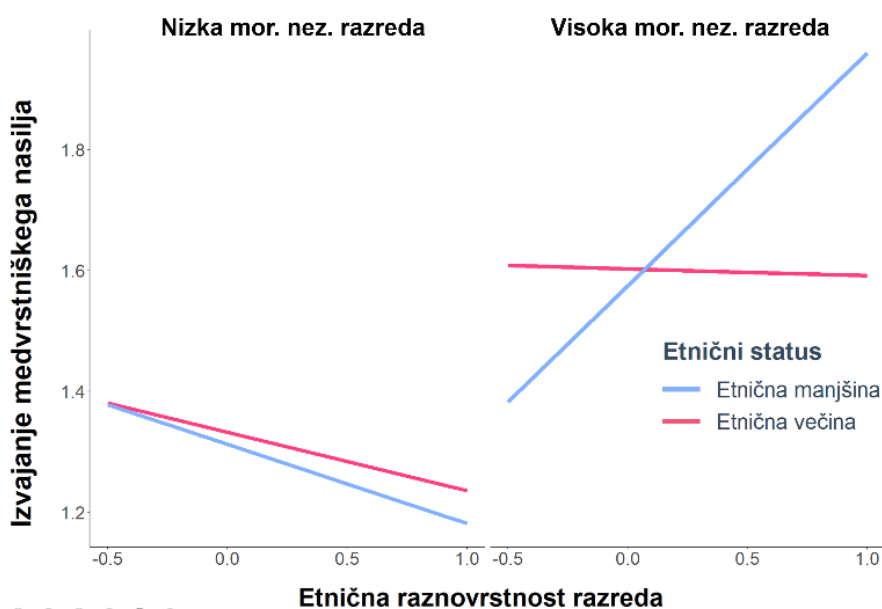

Slika 2: Interakcijski učinek etnične raznovrstnosti in zaznane opore razreda na izvajanje medvrstniškega nasilja

Na sliki 2 je razviden grafični prikaz učinka interakcije med etnično raznovrstnostjo in zaznano oporo razreda na izvajanje medvrstniškega nasilja. V etnično raznovrstnih razredih je izvajanje medvrstniškega nasilja z večanjem zaznane opore razreda pomembno upadalo ($\beta = -0,11$, $SE = 0,04$, $p = 0,01$), v etnično homogenih razredih pa je izvajanje medvrstniškega nasilja z večanjem zaznane opore razreda upadalo nepomembno ($\beta = -0,05$, $SE = 0,04$, $p = 0,27$). Ugoden učinek zaznane opore razreda je bilo zaznati zgolj za etnično raznovrstne razrede, kar v skladu s predpostavkami Walsh in sodelavcev (2015) nakazuje na ključno vlogo podpornega razrednega okolja pri blaženju trenj in tekmovalnosti, ki naj bi v etnično raznovrstnih razredih vodili v povečano izvajanje medvrstniškega nasilja (Vervoort idr., 2010).

Na sliki 3 je razviden grafični prikaz učinka trisermerne interakcije etničnega statusa, etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda na izvajanje medvrstniškega nasilja. V moralno nezavzetih razredih se je pri učencih, pripadnikih etničnih manjšin, z večanjem etnične raznovrstnosti razreda pomembno večalo poročanje o izvajanju medvrstniškega nasilja ($\beta = 0,38$, $SE = 0,15$, $p = 0,01$), medtem ko je pri drugih učencih ostajalo stabilno ($\beta = -0,01$, $SE = 0,07$, $p = 0,87$). Znotraj razredov z nizko moralno nezavzetostjo je poročanje o izvajanju medvrstniškega nasilja pri učencih, pripadnikih etničnih manjšin, z večanjem etnične raznovrstnosti razreda

nepomembno upadalo ($\beta = -0,13$, $SE = 0,14$, $p = 0,37$), enako tudi pri preostalih učencih ($\beta = -0,10$, $SE = 0,07$, $p = 0,18$). Znotraj etnično heterogenih in moralno nezavzetih razredov, kjer je izvajanje medvrstniškega nasilja uveljavljen način pridobivanja socialnega statusa, učenci, pripadniki etničnih manjšin, ki pridobivajo moč, izvajajo tudi več medvrstniškega nasilja. Povečano izvajanje medvrstniškega nasilja pa bi lahko bil tudi način samoobrambe pred marginalizacijo oz. diskriminacijo, ki je pogostejša znotraj moralno nezavzetih razredov (Fandrem idr., 2021).

Opomba. Mor. nez. razreda = moralna nezavzetost razreda.

Slika 3: Interakcijski učinek etničnega statusa, etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda na izvajanje medvrstniškega nasilja

Viktimizacija

Model se je po vključitvi napovednikov pokazal kot statistično značilen, $\sigma^2 = 0,00888$, $\chi^2(10) = 1024,110$, $p < 0,001$. Iz tabele 3 je razvidno, da se spremenljivki etnični status učenca in etnična raznovrstnost razreda nista pokazali kot statistično značilna napovednika, kar je v skladu z že prej omenjenimi rezultati preteklih preglednih študij (Basilici idr., 2022, Vitoroulis in Vaillancourt, 2015). Kontrolna spremenljivka

spol ter zaznana opora in moralna nezavzetost na individualni in razredni ravni so se skladno s pričakovanji pokazali kot statistično pomembni napovedniki viktimizacije.

Tabela 3: Večnivojski model za odvisno spremenljivko viktimizacija

		Model z napovedniki	
		Koeficient (<i>SE</i>)	<i>t</i>
Presečišče		1,635(0,012)	132,623**
Kontrolne spremenljivke			
Spol		-0,064(0,017)	-3,819**
Raven učenca			
Etn. status		0,004(0,037)	0,122
Zaz. opora vrst.		-0,245(0,009)	-26,402**
Moralna nezavzetost		0,166(0,010)	17,310**
Raven razreda			
Etn. raz. razreda		-0,002(0,051)	-0,040
Zaz. opora razreda		-0,304(0,030)	-10,200**
Mor. nez. razreda		0,279(0,028)	9,970**
Etn. raz. razreda x zaz. opora razreda		-0,163(0,148)	-1,098
Etn. raz. razreda x mor. nez. razreda		0,387(0,138)	2,797*
Med nivojske interakcije			
Etn. status x etn. raz. razreda		-0,134(0,126)	-1,061

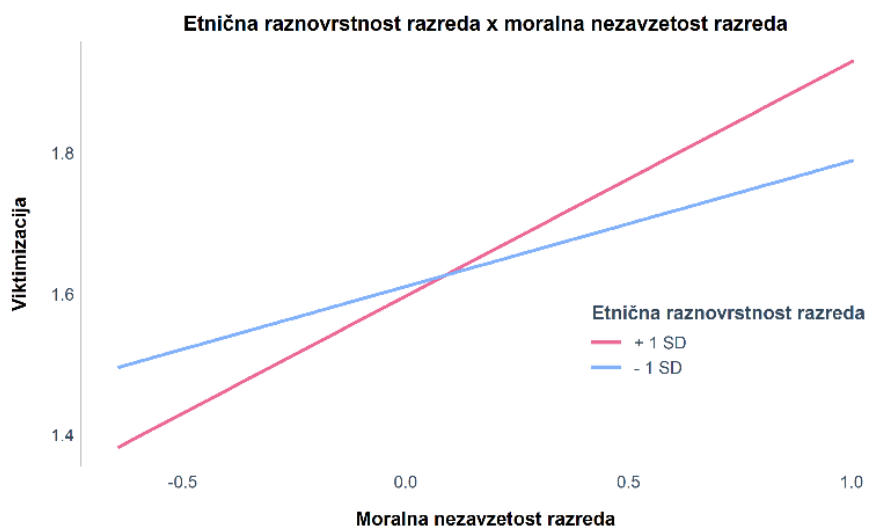
Opombe. * $p < 0,05$. ** $p < 0,001$; Etn. status = etnični status učenca, Zaz. op. vrst. = zaznana opora vrstnikov, Etn. raz. razreda = etnična raznovrstnost razreda, Zaz. opora razreda = zaznana opora razreda, Mor. nez. razreda = moralna nezavzetost razreda.

Interakcijski učinki

V model z odvisno spremenljivko viktimizacija so bili vključeni trije interakcijski učinki (glej tabelo 3). Kot statistično značilen se je pokazal interakcijski učinek etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda. V nasprotju z našimi pričakovanji se je kot statistično neznačilna pokazala interakcija etnične raznovrstnosti in zaznane opore razreda. Prav tako se je neskladno s preteklimi raziskavami (Agirdag idr., 2011, Plenty in Jonsson, 2017) kot neznačilna pokazala interakcija med etničnim statusom in etnično raznovrstnostjo razreda.

Na sliki 4 je razviden grafični prikaz učinka interakcije etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda na viktimizacijo. V etnično raznovrstnih razredih je z naraščanjem moralne nezavzetosti razreda izrazito in pomembno naraščalo poročanje učencev o viktimizaciji ($\beta = 0,33$, $SE = 0,05$, $p < 0,001$), v etnično

homogenih razredih pa je z večanjem moralne nezavzetosti razredov poročanje o viktimizaciji manj strmo, a pomembno naraščalo ($\beta = 0,18$, $SE = 0,05$, $p < 0,001$). Čeprav je moralna nezavzetost razreda neugodno vplivala na poročanje o viktimizaciji tako znotraj etnično raznovrstnih kot homogenih razredov, pa je, skladno z našimi predpostavkami, pri etnično heterogenih vodila v znatno neugodnejše izide. Ker je znotraj moralno nezavzetih razredov izstopanje oz. drugačnost opravičljiv razlog za viktimizacijo, izvajanje medvrstniškega nasilja pa manj tvegano (Fandrem idr., 2021), je znotraj etnično raznovrstnih razredov, kjer zaradi svoje etnične pripadnosti izstopa več učencev, več poročanja o viktimizaciji.

Slika 4: Interakcijski učinek etnične raznovrstnosti in moralne nezavzetosti razreda na viktimizacijo

5 Zaključek

Študija obravnava odnos med etnično raznovrstnostjo razreda in vključenostjo v medvrstniško nasilje (tj. izvajanje medvrstniškega nasilja in viktimizacijo) ter raziskuje vlogo, ki jo imajo v tem odnosu etnični status učenca in dejavniki razredne klime (tj. zaznana opora razreda, moralna nezavzetost razreda).

Izsledki študije kažejo, da tako etnična raznovrstnost razreda kot tudi etnični status učenca sama po sebi nista dejavnika tveganja za vključenost učencev v medvrstniško

nasilje, pač pa ima ključno vlogo pri določanju narave njunega odnosa razredna klima. Učinki zaznane opore kot dejavnika vključujočega etnično raznovrstnega razrednega konteksta se kažejo v nižji vključenosti v medvrstniško nasilje, »blažilni« učinek le-te pa je precej večji kot pri etnično homogenih razredih in vodi v pozitivnejše izide. Nasprotno lahko trdimo za moralno nezavzetost, ki odraža negativni vidik razredne klime (Thornberg idr., 2021) in predstavlja še posebej pomemben dejavnik za etnično-osnovano medvrstniško nasilje (Fandrem idr., 2021).

Na podlagi ugotovljenega lahko trdimo, da je znotraj etnično raznovrstnih razredov toliko pomembnejše spodbujati kohezivnost, sodelovanje in sprejemanje drugačnosti, izidi vključujoče razredne klime pa v tovrstnih razredih vodijo v veliko ugodnejše izide.

Viri

- Agirdag, O., Demanet, J., Van Houtte, M. in Van Avermaet, P. (2011). Ethnic school composition and peer victimization: A focus on the interethnic school climate. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(4), 465–473. doi:10.1016/j.ijintrel.2010.09.009.
- Basilici, M.C., Palladino, B. E. in Menesini, E. (2022). Ethnic diversity and bullying in school: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 65, 1–12. doi:10.1016/j.avb.2022.101762.
- Bates, D., Maechler, M., Bolker, B. in Walker, S. (2024). *lme4: Linear mixed-effects models using 'Eigen' and S4*. doi:10.32614/CRAN.package.lme4
- Budescu, D. V. in Budescu, M. (2012). How to measure diversity when you must. *Psychological Methods*, 17(2), 215–227. doi:10.1037/a0027129.
- Dietrich, L. in Cohen, J. (2021). Understanding classroom bullying climates: the role of student body composition, relationships, and teaching quality. *International Journal of Bullying Prevention*, 3, 34–47. doi:10.1007/s42380-019-00059-x
- Eurostat (2022). *Migration and migrant population statistics*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics.
- Fandrem, H., Strohmeier, D., Caravita, S. C. in Stefanek, E. (2021). Migration and bullying. V P. K. Smith in J. O'Higgins Norman (ur.), *The Wiley Blackwell handbook of bullying: a comprehensive and international review of research and intervention* (str. 361–378). John Wiley & Sons Ltd.
- Fox, J., Weisberg, S., Price, B., Friendly, M. in Hong, J. (2022). *Effects: Effect displays for linear, generalized linear, and other models*. doi:10.32614/CRAN.package.effects
- Graham, S. (2006). Peer victimization in school: Exploring the ethnic context. *Current Directions in Psychological Science*, 15, 317–321. doi:10.1111/j.1467-8721.2006.00460.x.
- Hox, J., Moerbeek, M. in Schoot, R. (2017). *Multilevel analysis: Techniques and applications* (3. prenovljena izd.). Taylor & Francis. doi:10.4324/9781315650982.
- Jelen Madruša, M. in Majcen, I. (ur.) (2018). *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. ISA Institut. <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>.

- Killer, B., Bussey, K., Hawes, D. in Hunt, C. (2019). A meta-analysis of the relationship between moral disengagement and bullying roles in youth. *Aggressive Behavior*, 45(4), 450–462. doi:10.1002/ab.21833.
- Košir, K in Ribič Hederih, B. (2021). Igra vlog kot pristop spodbujanja socialnega in emocionalnega učenja pri pouku psihologije. V M. Puklek Levpušček in K. Depolli Steiner (ur.), *Izzivi in prakse poučevanja psihologije v srednjih šolah* (str. 99–123). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/download/272/405/6231?inline=1>
- Kuldas, S., Dupont, M. in Foody, M. (2021). Ethnicity-based bullying: Suggestions for future research on classroom ethnic composition. V P. K. Smith in J. O'Higgins Norman (ur.), *The Wiley Blackwell handbook of bullying: a comprehensive and international review of research and intervention* (str. 253–272). John Wiley & Sons Ltd.
- Kuznetsova, A., Brockhoff, P. B. Bojesen Christensen, R. H. (2020). *lmerTest: Tests in linear mixed effects models*. doi:10.32614/CRAN.package.lmerTest
- Plenty, S. in Jonsson, J. O. (2017). Social exclusion among peers: The role of immigrant status and classroom immigrant density. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(6), 1275–1288. doi:10.1007/s10964-016-0564-5.
- Long, J. A. (2021). *Interactions: Comprehensive, user-friendly toolkit for probing interactions*. doi:10.32614/CRAN.package.interactions
- Rstudio Team. (2015). *RStudio: Integrated development for R*. <http://www.rstudio.com/>
- Thornberg, R., Wänström, L., Gini, G., Varjas, K., Meyers, J., Elmehid, R., Johansson, A. in Mellander, E. (2021). Collective moral disengagement and its associations with bullying perpetration and victimization in students. *Educational Psychology*, 41(8), 1–16. doi:10.1080/01443410.2020.1843005
- UNHCR. (2018). Global trends: forced displacement in 2017. *United Nations High Commissioner for Refugees*. <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html>
- Ülger, Z., Dette-Hagenmeyer, D. E., Reichle, B. in Gaertner, S. L. (2018). Improving outgroup attitudes in schools: A meta-analytic review. *Journal of School Psychology*, 67, 88–103. doi:10.1016/j.jsp.2017.10.002
- Vervoort, M. H. M., Scholte, R. H. J. in Overbeek, G. (2010). Bullying and victimization among adolescents: The role of ethnicity and ethnic composition of school class. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(1), 1–11. doi:10.1007/s10964-008-9355-y
- Vitoroulis, I. in Vaillancourt, T. (2015). Meta-analytic results of ethnic group differences in peer victimization. *Aggressive Behavior*, 41(2), 149–170. doi:10.1002/ab.21564.
- Vitoroulis, I. in Vaillancourt, T. (2018). Ethnic group differences in bullying perpetration: A Meta-Analysis. *Journal of Research on Adolescence*, 28, 752–771. doi:10.1111/jora.12393
- Volk, A. A., Veenstra, R. in Espelage, D. L. (2017). So you want to study bullying? Recommendations to enhance the validity, transparency, and comparability of bullying research. *Aggression and Violent Behavior*, 36, 34–43. doi:10.1016/j.avb.2017.07.003
- Walsh, S. D., De Clercq, B., Molcho, M., Harel-Fisch, Y., Davison, C. M., Madsen, K. R. in Stevens, G. W. (2016). The relationship between immigrant school composition, classmate support and involvement in physical fighting and bullying among adolescent immigrants and non-immigrants in 11 countries. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(1), 1–16. doi:10.1007/s10964-015-0367-0
- Wickham, H., Chang, W., Henry, L., Pedersen, T. L., Takahashi, K., Wilke, C., Woo, K., Yutani, H., Dunnington, D. in van der Brand, T. (2024). *ggplot2: Create elegant data visualisations using the grammar of graphics*. doi:10.32614/CRAN.package.ggplot2

